

Streszczenie

Inspiracją do podjęcia zagadnień wchodzących w skład niniejszej pracy doktorskiej pod tytułem: "Studium pedagogiczne zorganizowanego wypoczynku dzieci i młodzieży" było moje ponad trzydziestoletnie doświadczenie i osobiste zainteresowania w zakresie wyjazdów wakacyjnych dla dzieci i młodzieży. Pracując w charakterze kierownika wyjazdów kolonijnych zaobserwowałam potrzebę stworzenia narzędzi merytoryczno-praktycznych dla kadry pedagogiczno-opiekuńczej takich wyjazdów, dlatego też skonstruowałam autorski „Pedagogiczny przewodnik dla kadry wyjazdów wakacyjnych dla dzieci i młodzieży” (dalej zwany Przewodnikiem). Chcąc potwierdzić zasadność jego opracowania przeprowadziłam badania pilotażowe, których rezultaty wskazywały na zainteresowanie kilku grup respondentów tego typu narzędziem. Mając świadomość zmienności uwarunkowań społecznych postanowiłam poddać ów Przewodnik ewaluacji, ponieważ celem teoretycznym moich działań badawczych było poszukiwanie i opisywanie związków między założeniami pracy pedagogicznej zawartymi w Przewodniku a działaniami pedagogicznymi realizowanymi przez kadre pedagogiczną podczas wyjazdów zorganizowanych dla dzieci i młodzieży. Stosując metodę badań w działaniu za adekwatnych opiniotwórców a zarazem współbadaczy uznałam czynnych członków kadry pedagogicznej wyjazdów, czyli wychowawców. Badania przeprowadziłam w sezonie wakacyjnym 2021 roku w trakcie czterech kolonijnych wyjazdów, na których utworzone zostały zespoły badawcze. Ponieważ celem badań była ewaluacja Przewodnika kandydaci na badaczy zostali wcześniej zapytani o zgodę na wzięcie udziału w badaniach. Przesłano im Przewodnik w celu zapoznania się z nim. Miejscem przeprowadzenia badań były cztery polskie zamki, na których odbywały się kolonie: zamek w Golubiu Dobrzyniu, w Nidzicy, w Kliczkowie oraz w Gniewie.

Praca składa się z czterech rozdziałów części teoretycznej oraz trzech rozdziałów części badawczej podzielonych na podrozdziały. W części teoretycznej zamieszczono krótki rys historii opieki, wychowania i nauczania dzieci oraz młodzieży na przestrzeni rozwoju dziejów ludzkich w perspektywie europejskiej i lokalnej, polskiej. Przechodząc do pedagogiki czasu wolnego ukazano jej rodowód wywodzący się z pedagogiki społecznej oraz pedagogiki opiekuńczej, wymieniono prekursorów tych ważnych dziedzin nauki, a także osoby zajmujące się bezpośrednio praktyką w zakresie opieki nad dziećmi. Następnie omówiono zagadnienie czasu wolnego dzieci i młodzieży w możliwie szerokim aspekcie socjologiczno-pedagogicznym. Zwrócono szczególną uwagę na pozytywne dla młodego pokolenia

wykorzystanie tego czasu. Kolejne rozdziały zaznajamiają z tematyką współczesnego wypoczynku dziecięcego, zwłaszcza w jego zorganizowanej formie. Podkreślono i opisano cele, formy oraz organizację wyjazdów wakacyjnych dla dzieci i młodzieży, wskazano na obecny stan wiedzy w zakresie omawianych kwestii wolnoczasowych, a także przedstawiono uwarunkowania prawno-organizacyjne wyjazdów kolonijnych. Istotną dla badań zaprezentowanych w niniejszej dysertacji jest część, w której wskazano na znaczenie oraz zreferowano zasady i problemy związane z funkcjonowaniem kadry pedagogicznej wyjazdów wakacyjnych, a szczególnie wychowawców oraz kierowników tych wyjazdów.

Część badawcza dysertacji składa się z trzech rozdziałów, podzielonych na tematyczne podrozdziały i zawiera prezentację metodologicznych podstaw badań własnych (rozdziały piąty i szósty) oraz analizę wyników przeprowadzonych badań (rozdział siódmy).

W rozdziale piątym zaprezentowano ewolucję sposobów badania rzeczywistości społecznej związaną ze zmianami paradygmatów, charakterystykę badań ilościowych, jakościowych i mieszanych w naukach społecznych, specyfikę badań w działaniu oraz badań ewaluacyjnych. Następnie, w rozdziale szóstym omówiono metodologiczne podstawy badań własnych, na które składają się problematyka badania, przedmiot podjętych badań, którym jest przydatność pedagogiczna autorskiego „Pedagogicznego przewodnika dla kadry wyjazdów wakacyjnych dla dzieci i młodzieży” w opiniach kadry oraz organizatorów tychże wyjazdów.

W dalszej części rozdziału znajdują się cele, fazy przeprowadzania badań, metody, techniki i narzędzia zastosowane w badaniach oraz krótka charakterystyka próby badawczej i terenu badań.

Celem teoretycznym (opisowym) przeprowadzonych badań jest dokonanie ewaluacji autorskiego „Pedagogicznego przewodnika dla kadry wyjazdów wakacyjnych dla dzieci i młodzieży”. Przewodnik, który ma stać się narzędziem metodycznym kadry pedagogicznej wyjazdów wakacyjnych dla dzieci i młodzieży ma służyć uporządkowaniu, wzbogaceniu, usystematyzowaniu działań pedagogiczno-organizacyjnych tejże kadry tak, aby efektywność działań opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnych podejmowanych na tych wyjazdach była lepsza. Dlatego też istotną składową tak sformułowanego celu jest poszukiwanie i opisanie związków między założeniami pracy pedagogicznej zawartymi w „Pedagogicznym przewodniku dla kadry wyjazdów wakacyjnych dla dzieci i młodzieży” a działaniami pedagogicznymi realizowanymi przez kadrę pedagogiczną podczas wyjazdów zorganizowanych dla dzieci i młodzieży-zadanie to ma status celu wyjaśniającego. Cel praktyczny natomiast to rozwiązywanie specyficznych problemów w obrębie

minispołeczności jaką stanowią uczestnicy i kadra wyjazdów wakacyjnych dla dzieci i młodzieży oraz rozwijanie refleksji i krytycznej świadomości kadry nad praktyką działań opiekuńczych, wychowawczych i edukacyjnych w celu jej ulepszenia i doskonalenia, a tym samym rozwijanie krytycznej świadomości uczestników badań – badaczy/wychowawców nad własną praktyką w celu jej ulepszenia.

Dwoistość celów głównych jest wynikiem rodowodu subdyscyplin pedagogicznych takich, jak pedagogika czasu wolnego, wywodzących się z pedagogiki społecznej.

Analiza wyników badań własnych, zamieszczona w rozdziale siódmym zawiera omówienie przeprowadzonych przez zespoły badawcze badań podczas kolejnych czterech kolonijnych wyjazdów. Omówienia badań dokonano analizując problemy szczegółowe, a każde z omówień podsumowano. Następnie wykazano podobieństwa i różnice w rezultatach przeprowadzonych badaniach. Wnioski końcowe dotyczące przeprowadzonej metodą badań w działaniu ewaluacji zaprezentowano na zakończenie ostatniego rozdziału, posłużą one korekcie i uzupełnieniu Przewodnika w celu podniesienia jego przydatności dla pedagogicznej kadry na zorganizowanych wyjazdach wolnoczasowych dla dzieci i młodzieży.

W części końcowej tejże pracy umieszczono aneksy zawierające: narzędzia badawcze, wykaz pozycji bibliograficznych, z których skorzystano, spis tabel, rysunków i wykresów. Immanentną częścią tejże pracy jest także zamieszczony w końcowej części „Pedagogiczny przewodnik dla kadry wyjazdów wakacyjnych dla dzieci i młodzieży”, który podlegał ewaluacji.

Summary

Inspiration to undertake the issues included in this dissertation entitled: "Pedagogical study of organized recreation for children and adolescents" was based on my over thirty years of experience and personal interest in the field of holiday trips for children and adolescents. Working as a manager of summer camp trips, I observed the need to create substantive and practical tools for the pedagogical and supervisory staff of such trips, so I constructed a copyrighted "Pedagogical guide for the staff of holiday trips for children and young people" (hereinafter referred to as the Guide). To confirm the validity of its formulation, I conducted a pilot study, the results of which indicated the interest of several groups of respondents in this type of tool. Understanding the variability of social conditions, I decided to evaluate this Guide, since the theoretical goal of my research activities was to seek and describe the relationship between the assumptions of pedagogical work contained in the Guide and the pedagogical activities carried out by pedagogical staff during organized trips for children and adolescents.

Applying the method of action research, as the appropriate opinion formers and at the same time co-researchers, I considered active members of the educational staff during the trips, i.e., educators. I conducted the research during the holiday season of 2021 during four summer camps where research teams were formed. Since the purpose of the research was to evaluate the Guide, the research candidates were asked in advance for their consent to take part in the study. They were sent the Guide for review. The sites of the research were four Polish castles where the colonies were held: the castle in Golub Dobrzyn, Nidzica, Kliczków and Gniew.

This thesis consists of four chapters in the theoretical part and three chapters of the research part divided into subsections. The theoretical part includes a brief outline of the history of nursing, upbringing and teaching of children and adolescents throughout the development of human history from the European and local, Polish perspective. Moving on to the pedagogy of leisure time, its pedigree derived from social pedagogy and childcare pedagogy is shown, and the precursors of these important fields of science are mentioned, as well as those directly involved in the practice of childcare. Next, the issue of leisure time of children and adolescents was discussed in the broadest possible sociological and pedagogical aspect. Particular attention was paid to the useful use of this time for the younger generation. Subsequent chapters introduce the subject of contemporary children's leisure, especially in its

organized form. The goals, forms, and organization of holiday trips for children and adolescents are highlighted and explained, the current state of knowledge on the discussed free-time issues is outlined, and the legal and organizational conditions of summer camp trips are presented. Significant for the research presented in this dissertation is the part that reports on the relevance and presents the principles and problems associated with the functioning of the pedagogical staff of holiday trips, especially educators and managers of these trips.

The research part of the dissertation consists of three chapters, divided into thematic subsections, and includes the presentation of the methodological basis of own research (chapters five and six) and the analysis of the results of the conducted research (chapter seven).

Chapter five presents the evolution of ways of studying social reality related to paradigm shifts, the characteristics of quantitative, qualitative, and mixed research in the social sciences, and the specifics of research in action and evaluation research. Then, the sixth chapter discusses the methodological basis of the own research, which consists of the research problem, the subject of the research undertaken, which is the pedagogical usefulness of the author's "Pedagogical guide for the staff of holiday trips for children and young people" in the opinions of the staff and organizers of these trips. In the following section of this chapter the objectives, the phases of conducting the research, the methods, techniques, and tools used in the research, and a brief description of the research sample and the research area are found.

The theoretical (descriptive) objective of the conducted research is to evaluate the author's "Pedagogical guide for the staff of holiday trips for children and adolescents." The guide, which is to become a methodological tool for the pedagogical staff of holiday trips for children and adolescents, is intended to serve to organize, enrich, systematize the pedagogical-organizational activities of such staff so that the effectiveness of care and educational activities undertaken on these trips is improved. Therefore, an important component of the objective formulated in this way is to seek and describe the relationship between the assumptions of pedagogical work contained in the "Pedagogical Guide for the staff of holiday trips for children and adolescents" and the pedagogical activities carried out by the pedagogical staff during organized trips for children and adolescents - this task has the status of an explanatory objective. The practical goal, on the other hand, is to solve specific problems within the mini-community that is the participants and staff of the children's and adolescents' holiday trips, and to develop the reflection and critical awareness of the staff on the practices of care, upbringing and educational activities for the purpose of improving and

refining them, and thus to develop the critical awareness of the research participants-researchers/educators-on their own practice with the aim of its improvement.

The duality of the main goals is a result of the pedigree of pedagogical sub-disciplines such as leisure pedagogy, which originates from social pedagogy.

The analysis of the results of research, included in Chapter Seven, includes a discussion of the research teams conducted during four consecutive summer camp trips. The research was discussed by analysing the specific problems, and each discussion was summarized. This is followed by a demonstration of the similarities and differences in the results of the research conducted. The conclusions regarding the research method conducted in the evaluation activity are presented at the end of the last chapter and will serve to correct and supplement the Guide to increase its usefulness for pedagogical staff on organized free-time trips for children and adolescents.

The final part of this dissertation consists of the following appendixes: research tools, a list of bibliographic references used, a list of tables, figures, and charts. An immanent part of this work is also included in the final part "Pedagogical guide for the staff of holidays for children and adolescents", which was subject to evaluation.